

Pris: 30 kr.

Foreningen Danmark-Letland

Nr. 4 december 2023 31. årgang ISSN 1901-5720

Kære medlem

De varmeste julehilsner
sendes hermed til dig og din
familie. Må lykke, kærlighed og
glæde følge jeres vej.

Bestyrelsen i foreningen
Danmark-Letland

Indhold

Møde på den lettiske ambassade	3
Digteren Ojars Vacietis.	7
430-ÅRS JUBILÆUM	13
Modermælk	20
Letland genbesøgt	27
Dansk Verdensmand i Riga:	35
Møde med Ivars Silis	46
Generalforsamling	49
Bestyrelsen	52
Foreningen....	53
Nyttige adresser	54
Kalender for 2024	55

Jolanta fra kaffefirmaet Alida med cikorierod (se side 28)

Deadline for indlæg til næste blad er 1. marts 2024

Møde på den lettiske ambassade

Den 30. oktober

Holger Pyndt, næstformand i Foreningen Danmark-Letland

Foto: Jørgen Lauterbach

Letlands ambassadør i Danmark Inga Skujina overraskede medlemmer af Foreningen Danmark-Letland ved at have inviteret to unge lettiske musikere – Jakob og Sebastian - til at åbne mødet. De studerer begge på det rytmiske konservatorium i København og de underholdt med tre numre, som de selv havde komponeret.

Efterfølgende briefede ambassadøren delegationen om udviklingen i Letland, hvor den nye præsident Edgars Rinkevics tiltrådte i juli 2023. Han var tidligere udenrigsminister.

Den nye koalitionsregering med 5 politiske partier kan i det daglige have vanskeligt om at enes, men alligevel opbygger de enighed om de vigtigste områder.

De vigtigste politiske områder er:

Forsvar og sikkerhed

Sociale forhold

Uddannelse

På forsvarsområdet har regeringen besluttet at genindføre værnepligt til unge mænd efter 10 år uden værnepligt. De fleste værnepligtige skal tjene 11 måneder. Det var en vanskelig politisk beslutning, da mange stadig husker dengang de var tvunget til at tjene i den Røde (sovjetiske) Hær. For at gøre vilkårene mere acceptable, tilbydes rekrutterne en rimelig aflønning.

Rusland fører i stigende omfang cyberkrig i forhold til Letland, hvor både private virksomheder og offentlige institutioner er blevet ramt i stigende grad gennem det sidste halve år. Den vitale infrastruktur er ligeledes blevet ramt, som det også fremgår af den danske presse.

Ligeledes sender Belarus fortsat såkaldte flygtninge ind mod Polen, Letland og Litauen for at tvinge landene til at bruge mange ressourcer på at håndtere og modvirke flygtningestrømmen.

Letland og Estland har besluttet at gå sammen om at indkøbe udstyr til luftforsvar. Efter ambassadørens mening er det vanskeligt at beregne, om et land når NATOs 2% grænse, men med de store bidrag til forsvaret af Ukraine er Letland et godt stykke over minimumsgrænsen.

Ambassadøren udtrykte håb om mere international ro fremover, selv om dette lige nu ser vanskeligt ud.

På det sociale område ønsker regeringen at afbøde konsekvenserne af prisstigningerne på energi og den høje inflation, specielt for de svagere familier. Der arbejdes fx med at stille midler til rådighed for fattige familier til at kunne betale de lån, som de har taget for at købe bolig mv. Minimumslønnen i Letland stiger, men det er fortsat svært at følge med inflationen, og mange har det økonomisk hårdt.

På uddannelsesområdet er det fortsat vigtigt at sørge for, at de unge får en god solid uddannelse, uanset om det er som

Foto: Jørgen Lauterbach

håndværker eller akademiker. Hvis Letland selv skal kunne klare udfordringen med den russiske cyberkrig, skal der stilles ressourcer til rådighed på uddannelsesområdet.

Ambassadøren har nu været i Danmark i et år, og igennem den tid har hun forsøgt at komme godt rundt i riget med besøg i bla. Færøerne og Grønland. Og Herning er blevet besøgt 5 gange! Det skyldes de mange messer og konferencer inden for erhvervslivet. Hun nævnte specifikt, at der på den sidste messe deltog 11 lettiske firmaer, som alle havde erfaring med samarbejde i Danmark, Norge og Island. Det synes som om de lettiske firmaer er særligt stærke inden for konstruktion. Flere lettiske firmaer leverer også dele af en produktion til danske firmaer.

Omvendt er den lettiske by ved havet Liepaja ved at udvikle sig som et center for dansk-lettisk samarbejde. Havnene i Esbjerg og Liepaja har indgået en samarbejdsaftale og på basis af denne opstår en række andre samarbejder mellem virksomheder i de to lande, bla. inden for vindenergi.

Den største interne udfordring i Letland er fortsat et faldende

befolkningstal, som skyldes en lav fødselsrate og migration af arbejdere til andre EU-lande. Regeringen søger at tiltrække lettiske familier ved at tilbyde gode finansielle vilkår ved hjemkomst, men resultaterne lader vente på sig.

Den baltiske jernbane ("Rail Baltic"), som er et samarbejdsprojekt mellem de tre baltiske lande, udvikler sig. Der er pt. store anlægsarbejder i Riga, hvor det danske firma Big har vundet et udbud om design af den nye banegård. Ifølge den oprindelige plan skulle banen være klar i 2027, men pga. krigen i Ukraine og økonomiske udfordringer i alle tre baltiske lande kan tidsplanen ikke holde, lige som prisen er steget til det dobbelte. Men arbejdet fortsætter!

Og således gjort klogere om udviklingen i Letland, kunne delegationen nyde velmagende snacks, kager og kaffe med balsam, mens snakken gik. I sandhed en dejlig aften, som ambassadøren havde indbudt til!

Foto: Jørgen Lauterbach

Digteren Ojars Vacietis.

Digteren Ojars Vacietis, som i skrivende stund, den 13. november ville være fyldt 90 år, blev født den 13. november 1933 i landsbyen Trapene i en landarbejderfamilie. Faderen Oto blev arresteret af russerne, men han kom ud af fængslet i 1942. Ojars far havde

svært ved at finde arbejde, og familien led stor nød, og i perioder kunne Ojars ikke komme i skole, også på grund af sygdom. Efter krigen gik det familien lidt bedre, da Ojars forældre kunne få arbejde på et kolhozs.

At lille Ojars var en velbegavet dreng er den kendsgerning, at han startede i skolen i anden klasse, og det fortælles, at han lærte sig at skrive og læse, før han kom i skole, og allerede som 3-årig kunne han synge med på de sange, som forældrene sang.

Efter tiden som elev på Trapene Skole kom han i skole i byen Gaujiena, som i dag er en by med ca. 575 indbyggere beliggende i Smiltene regionen. I årene fra 1952 til 1957 studerede Vacietis sprog og litteratur i Riga ved Letlands Statsuniversitet.

Efter studierne på statsuniversitetet havde han jobs ved flere forskellige aviser; blandt andet ved Liesma (Flammen), Berniba un Draugs (Barndom og Ven), og en tid ved Literatura un maksla (Litteratur og Kunst), og et år virkede han også som redaktør ved Riga Filmstudie.

Ojars Vacietis var gift med digteren og journalisten Ludmila Azarova, som efter brylluppet fik efternavnet Vaciete. Hun var gift med Ojars Vacietis fra 1956 til 1983.

Ludmila Vaciete døde i Riga i 2012.

Ojars Vacietis skriver sine første digte, da han endnu er teenager. Da han var 17 år gammel får han udgivet digtet Traktorists i avisen Berniba. Herefter følger digtet Pioneru Druva (Pionerernes Kornmark), som blev trykt i byen Apes distriktsavis Sarkarm Ausma (Rød Morgengry), og da han var ca. 23 år, udkommer hans første digtsamling Talu Celu Vejs (De Fjerne Vejes Vind). Med digtsamlingen Ugunis (I Ilden), protesterede han kraftigt mod menneskets egoisme, ligegyldighed og ærgerrighed.

I tiden fra 1960 til 1966 udkom ingen af hans digtsamlinger. Den officielle sovjetkritik angreb Vacietis for ikke at være positivt stemt for den sovjetiske hverdag. Vacietis har nok været dybt berørt over dette, og i en stor del af hans liv herefter levede han som en noget ensom person.

Vacietis var dog et stærkt menneske med et til tider iltert temperament, og han stod imod mange af de storme, der var rettet mod hans person og tankegang. Ja, som en ventspilsborger sagde til mig for nogle dage siden: »Hans individualitet holdt ham oprejst«.

Ojars Vacietis fik ikke noget langt liv. 14 dage efter sin 50-års fødselsdag i 1983 døde han kun 50 år gammel, og han blev begravet på Carnicavas Kirkegård.

Ojars Vacietis hentede inspiration til sin poesi på spadsereturene ad Agenskalns, Tornakalns og langs Marupupites hæg og nældejungler, videre omkring Maras Dammen, Daugavas bred fra Bolderajas til Katlakalns.

Disse indtryk fra spadsereturene har Vacietis smukt beskrevet i Balsis bez Vadijuma (Stemmer uden ledsagelse). Det er Vacietis hymne til den store kærlighedens og harmoniens smukke kilde; nemlig Letlands natur. Ja, hans kærlighed til Letlands natur præger mange af hans digte.

I digtet Prologs stiller Vacietis sig det spørgsmål: »Hvorfor vokser der valmuer mellem kartoflerne«, naturligvis fordi der er kærlighed mellem mennesker. Ja, efter min mening er disse smukke markblomster symbol på den stærke følelse til ver-

den. Ja, valmuerne er som små ildkugler, der kan vokse selv på knoldet jord, mente Vacietis.

Ojars Vacietis boede tæt på naturen i Pardaugava. Den gade, som familien Vacietis boede i fik på et tidspunkt navn efter Ojars, gaden fik navnet Ojara Vaciesā iela, efter at gaden tidligere hed Altonas iela. I ejendommen her har Vacietis skrevet sit store bidrag til den lettiske litteratur.

Huset, som familien Vacietis boede i, blev opført som et traktørsted i den anden halvdel af det 18. århundrede. Traktørstedet hed Jerusaleme. Bygningen har i tidens løb været på flere hænder, blandt andet ejede en tidligere kaptajn ejendommen i det 20. århundrede.

Efter 1940 blev bygningen nationaliseret, og den blev indrettet med flere lejligheder. I 1988 blev bygningen indrettet som Ojars Vacietis Museum, og den 13. november 1992 åbnedes dørene for museets gæster. Ojars Vacietis lyrik er polyfonisk, ja en polyfonisk rejse, som strækker sig fra 1950-erne til begyndelsen af 1980-erne, dog afbrudt af den periode, hvor han ikke havde tilladelse til at udgive sine værker. Hvorvidt Vacietis underkastede sig den tids regler for at skrive litteratur, kan ikke beskrives. Ja, mange af den tids digtere og forfattere betegnede sig som socialister, også nogle som kommunister, Vacietis tilhørte også denne kategori, og det var nok også derfor, at han var meget optaget af at skrive om sociale temaer.

Ojars Vacietis nød stor anerkendelse for sin poesi og evne til at skabe en smuk lyrik. Vacietis sagde: »Jeg har ikke opfundet lyrikken, det er lyrikken, som har opfundet mig«.

Man må sige, at Vacietis evnede at se ind i de problemer, som

hans broderfolk stod over for dengang, ja, det var en dystertid i perioder.

Af Vacietis poesi skal nævnes VINU ADRESE (Taiga). Fra samme år ELPA (Åndedræt) MELNAS OGAS (Sorte Bær). Fra 1971 GAMMA og ANTRACITS fra 1978, SI MINORS H MOLL fra 1982.

I digtsamlingen ELPA findes digtet RUMBULA, som siger alt om, hvad Ojars Vacietis følte, når han nærmede sig en skov ved Rumbula jernbanegården, ca. 12 kilometer fra Riga. Det følelsesbetonede digt Rumbula refererer til en trist begivenhed i Letlands historie.

Digtet RUMBULA blev første gang trykt i 1964 i avisen Padojmu Jaunatne (Sovjet Ungdom). Skoven herude kaldes også Varnu Mezs (Kragernes Skov). Ja, som en ventspilsborger sagde til mig for få dage siden: »ja, kragerne flakser omkring derude som sørgefugle«.

I denne skov blev under ledelse af SS officererne Eduard Strauch, Rudolf Lange, Friedrich Jeckeln m.fl. skudt 24.000 lettiske jøder og 1.000 jøder fra Tyskland. De blev transporteret med togvogne ud til jernbanestationen Rumbula ved skoven.

Ja, her i dette store skovområde foregik Rumbulamasakren, som af nazisterne betegnes som Den Store Skydeaktion.

Ved Nürnbergprocessen blev denne begivenhed udførligt beskrevet, dog som et mord på 10.600 jøder den 30.11 og den 08.12 1941. Som hovedtalt ved Nürnbergprocessen stod SS officer Friedrich Jeckeln .

I skoven kan man se 6 massegrave, hvori de 25.000 jøder er stedt til hvile. På en stor mindesten inde i skoven står der en mindesten for de dræbte jøder. Teksten er på engelsk, og lyder som følgende :

Her i skoven ved Rumbula, den 30. november. og 8. december 1941 skød nazisterne og deres lokale samarbejdspartnere mere end 25.000 jøder, fanger i Riga-ghettoen mv.

Vacietis bog ELPA rystede hele samfundet og den poetiske proces og markerede en vending i Vacietis digtning. Digtene får en præcis stil, som er afstemt direkte på læseren i form af erklæringer, taler og samtaler .

Fra bogen Elpa følger det digt, som giver et klart billede af , hvordan denne skov Rumbula blev et oplagt tema for Vacietis at skrive om .

RUMBULA

Tæt foran skovens øjne går jeg, fyrretræernes øjenvipper strejfer mine skuldre, og under hvert skridt sukker en blød jordforhøjning - det er de eneste lyde .

Jeg bliver stående, jeg kan ikke mere holde spærringen for synet. Skrækkelige skov, skrækkelige skov.

I birketræernes navn, som vokser i overmorgen - i læbernes navn, som ikke vil skrig. I børnenes navn, ja de kommer i overmorgen - ja i navnenes navn, som ikke vil dø.

Ansigt til ansigt med skoven, råber jeg, »Sådan en skov som dig, skal ikke eksistere i dag«. Ja, som et grønt krater omslynger skoven mig. En grøn vred stemme siger: »her skal du ikke gå«.

Digtet slutter med, at Vacietis nævner, at heldigvis er ikke alle skove som skoven her ved Rumbula.

Digtet GAMMA. Ja, Gamma består af flere enheder, som danner et gamma. Der er et lydgamma, et farvegama og flere følelsessammenblandinger. Digtet, eller digtsamlingen, om man vil, er delt i 5 dele, hver del med et rødt blad og en tegning. Gamma blev udgivet i 1976, da Letland endnu hørte under Sovjetunionen.

Bogen ANTRACITS. I 1978 udkom bogen Antracits. Årsagen til at denne poesisamling har fået dette navn skyldes, at motiverne her er triste og bedrøvelige. Digtsamlingen skal få os til at gennemtænke den bestående samfundsorden. Digtene i denne bog er meget forskellige. Nogle er lange, andre korte. Bogen er interessant læsning, og den udtrykker forskellige karakterer og beskæftiger sig med emner som

miljø, samfund, fremtid og det enkelte menneske.

Ojars Vaciētis skal altid huskes for at have sagt følgende: »De går ikke, som ikke kan gå, de går ikke, som ikke elsker, men de som kan - de går, thi i sandhed, denne jord tilhører dem.«

I 1982, året før Vaciētis dør i november 1983, udkommer Ojars Vaciētis sidste værk SI MINORS - H.MOLL, som er optaget i Letlands Kulturkanon. I denne fine digtsamling viser Vaciētis sig som en digter i det frie offentlige rum. Det ironiske blik retter sig mod dem, der sørger over det tabte paradys og over dem, som spår om fremtiden.

Med Si Minors når Vaciētis et højdepunkt i lettisk digtning. I Sovjettiden blev digteren Vaciētis et stort navn for socialistisk realisme. Ja, dengang talte man om "Trekløveret", Vizma Belsevica, Ojars Vaciētis og Imants Ziedonis, som alle repræsenterer en avanceret lyrik. Især Belsevica var kendt som en litterær rebel. Om Ojars Vaciētis er alt kendt, skriver Linda Kosina-Sulce. Alt er præcist dokumenteret fra fødsel til død.

Læser man Si minors, vil man bemærke, at digtene gør brug af flere ordsprog og ironi, og i digtene findes flere afledte og sammensatte ord.

Vaciētis har også skrevet børnelitteratur samt oversat B. Bolgakovs roman - Meistars un Margarita. I Vaciētis levetid publiceredes 18 af hans digtsamlinger.

*Bestyrelsen for
Foreningen Danmark -
Letland og de ansatte på
Den lettiske Ambassade
ønskes en GLÆDELIG
JUL OG ET GODT
NYTÅR.*

*Priecīgus Ziemassvētkus.
OLAV ERNSTSEN.*

Fotos fra Wikipedia

430-ÅRS JUBILÆUM NERETA KIRKE

Ole Petersen

Selv om det officielle venskabsarbejde mellem kirkesognene i Valby, København, og Nereta Sogn, der ligger 125 km. sydøst for Letlands hovedstad Riga, ophørte i januar i år, havde de aktive i venskabsarbejdet i Valby modtaget en invitation af menighedsrådet i Nereta til at komme i dagene 11. til 13. august 2023 for at være med til at fejre, at det i år er 430 år siden, at Nereta Kirke blev indviet.

Fem personer havde mulighed for at deltage: Asgerd Gudiksen, Bodil Bennetzen, Kirsten og Christian Flensburg og Ole Petersen. Det blev nogle utroligt dejlige dage for denne gruppe, der ud over at deltage i det omfattende program for jubilæet også havde tid og mulighed for at være sammen med mange af de venner, der er blevet knyttet bånd til igennem de mere end 30 år, hvor venskabet mellem sognene har eksisteret.

Mindegudstjenesten lørdag formiddag på skovkirkegården

Nereta Kirke

Dagen før jubilæets begyndelse fløj gruppen af danske til Riga. Der blev tilbragt nogle hyggelige timer i Rigas gamle bydel, inden gruppen tog den lokale bus til Nereta. Det var interessant at benytte offentlig transport sammen med de lokale, som snart stod på, snart skulle af, samtidig med, at det smukke sommerlandskab blev nydt. Flokke af storke blev også beundret. På busstationen i Nereta var gensynet varmt og hjerteligt. Vi blev indkvarteret hos private, og hurtigt gik snakken

lystigt; meget skulle fortælles siden sidst, vi havde været sammen!

Festlighederne i forbindelse med jubilæet begyndte fredag den 11. august med en smuk koncert, hvor Victorija Pakalniece sang sange af Händel, Bach, Hayden og den nulevende lettiske komponist Lolita Ritmanis ledsaget af Dāvis Beitlers, der spillede på kirkens fine, næsten 140 år gamle orgel, der netop er blevet restaureret. Det var en ren fornøjelse at høre, hvor smukt orgelet lød efter denne restaurering. Dette blev måske endnu tydeligere for os lørdag den 12. august, hvor Kristīne Adamaite virtuost afsluttede dagens festligheder med en fremragende orgelkoncert, hvor hun bl.a. spillede værker af Bach og lettiske komponister som Atis Stepiņš og Žaete Spirka.

Lørdag den 12. august begyndte allerede om formiddagen kl. 10,30 i strålende solskin, hvor der blev holdt en mindehøj-

tidelighed på skovkirkegården, Kēsteru Kapi, som ligger i udkanten af byen. Højtideligheden blev ledet af sognets præst Alexandrs Ivanovs, hvor også Klaus Urban, pensioneret præst fra Dresden, Tyskland, som i flere år har ledet et venskabs-samarbejde med Nereta menighed, Aivars Gusews, som for mange år siden i en meget kort periode var hjælpepræst i Nereta og Ole Petersen, tidligere sognepræst i Aalholm Kirke, Valby, deltog i ornat.

Alexandrs Ivanovs mindedes de to præster Wagener – far og søn – ved familiegravstedet for familien Wagener. De havde stort set været præster i Nereta i hele 1800-tallet. De havde gjort utrolig meget for lokalbefolkningen, hvilket i hvert fald i begyndelsen af 1800-tallet var helt usædvanligt, fordi bønder og skovarbejdere af lettisk afstamning ikke blev regnet for noget. Bl.a. fik disse to præster grundlagt en folkeskole, skrevet lærebøger og ikke alene f.eks. læse- og regnebøger for børn, men om mange forskellige emner, f.eks. én på lettisk sprog, hvilket på det tidspunkt også var højst usædvanligt. Begge præster var højt respekteret af deres samtid og mindes altså endnu med stor veneration.

Fra kirkegården gik man samlet de ca. 15 min. til Nereta Kirke, hvor der kl. 11.30 blev holdt en festgudstjeneste ledet af biskop Einārs Alpe, Daugavpils Stift, med deltagelse af de

nævnte præster, foruden Neretas tidligere sognepræst igennem mange år Aldis Pavlovičs og Neretas kommende præst Arturs Dmitujevs, som vil blive ordineret i oktober måned. Der blev læst bibelske tekster på tysk og dansk foruden selvfølgelig på lettisk, og efter at biskop Alpe havde indstiftet nadveren stod Klaus Urban og Ole Petersen for uddelingen af nadverelementerne – på lettisk, dansk og tysk alt efter, hvem der lå knælende ved altersranken.

Efter gudstjenesten blev der serveret mad på græsplænen udenfor Nereta Kirke, og hvor der da også var mulighed for, at de mange gudstjenestedeltagere kunne snakke med hinanden – hvilket der blev gjort!

Præsterne i kirkedøren

Kl. 14 samledes man igen inde i kirkerummet, hvor kirkens nuværende præst Alexandrs Ivanovs og tidligere præst Aldis Pavlovičs talte om deres virke i sognet og også kom med lidt sjove anekdoter. Også biskop Alpe talte om Nereta sogn, hvor han altid havde følt, når han kom til sognet, at der herskede en helt særlig ånd, nemlig et varmt og nært fællesskab, hvilket glædede ham utrolig meget. Sådan skulle det være alle steder; men det var det bestemt ikke, sagde han! Herefter talte Klaus Urban om sin relation til Nereta Sogn. Ole Petersen sluttede talerækken af med også kort at mindes de mange

år, der har været nære relationer mellem Valby og Nereta, og endelig takkede han på lettisk menighedsråd og menighed for invitationen.

Herefter modtog menighedsrådsformand Inga Jermušs og sognepræst Alexandrs Ivanovs et væld af gaver til menigheden i anledning af jubilæet. På den danske gruppes vegne holdt Ole Petersen en tale på lettisk, hvor han bl.a. gav udtryk for, at letterne havde lært os, at man gav venner blomster, når der var noget at fejre. Nu var det imidlertid sådan, at vi fra dansk side ikke så let kunne overrække blomster til vore venner i Nereta menighed, hver gang vi havde lyst til at give dem en flot buket. Derfor ville vi i stedet for give dem et par smukke Lyngby-vaser, som både kunne stå på alteret i kirken eller i menighedshuset, og med vaserne fulgte penge, så der i et stykke tid kunne købes en buket blomster, når der var brug for det.

Så trængte alle til en kop frisklavet kaffe og et stykke af den enormt store og smukt pyntede kage på pladsen udenfor kirken, som fortsat var badet i strålende solskin.

Festlighederne sluttede som nævnt med en særdeles flot orgelkoncert.

Søndag den 13. august blev der om formiddagen holdt evangelisk-luthersk søndagsgudstjeneste, som man er vandt til med den lille ændring at både den tyske og danske præst deltog i gudstjenesten.

Om eftermiddagen var alle inviteret ud til den kendte keramikker Zanda Rageli og hendes mand Alexandrs ved floden Susēja, hvor der blev serveret lækker frokost med efterfølgende kaffe og kage. Snakken gik lystigt; der blev hygget og sunget sammen. Sammenkomsten sluttede ved at vi alle sang "Letlands anden nationalsang": "Put, vejini...".

Mandag morgen blev vi danskere kørt til Riga, og efter nogle dejlige timer i den smukke hovedstad, fløj vi tilbage til Danmark fyldt med de dejligste minder.

Det var fem år siden vi danskere havde besøgt Letland. Vi kunne derfor nemt konstatere, at der virkelig var sket en

Jubilæumskage

masse i de år. Der bliver f.eks. opført både huse og fabrikker utroligt mange steder, renoveret bygninger, veje og fortove, anlagt en ny jernbane for hurtigtog mellem i første omgang Estland, Letland, Litauen og Polen; men senere skal ruten føres til Berlin, fik vi fortalt.

I samtaler med venner i Nereta kom samtalen nærmest naturligt også til at dreje sig om krigen i Ukraine og Letlands og letternes forhold til Rusland. Man var både fuld af foragt for Putin og hans regime, samtidig med at man var bange. Vore venner var utroligt glade for, at Letland nu var medlem af NATO. Men sådan en egentlig stille og rolig samtale fik flere af vore venner til at græde og tie. De og mange andre har stadigvæk alt for traumatiske oplevelser ved at være født i Sibirien, fordi deres forældre var blevet deporteret til en Gulag-lejr. Medens de voksede op var det f.eks. tabu at tale om fortiden, selv om forældrene havde fået lov til at vende tilbage til Letland; vore venner var vokset op med en indbygget angst, og denne angst blev de bl.a. hele tiden mindet om i deres skoletid, hvor mange lærere åbent i undervisningen gjorde alle i klassen opmærksom på, at sådan én, der

var født i Sibirien var et andenklassers menneske, født af en folkefjende. Det bevirkede f.eks., at det var uhyre svært at få kammerater, for hvem turde være ven med en søn eller datter af folkefjender? At de var udstødte sad stadigvæk noget så dybt i dem! Er der noget at sige til, at de håber på en snarlig sejr til Ukraine? De var dog også klar over, at i både Riga og Letlands østlige områder er der kredse af russisksindede, der ønskede et andet resultat – ja, at de ville blive undsat af Putin. Vi fik at vide, at flere russisksindede var tilbudt at rejse til Rusland, men det ønskede de alligevel ikke! De har det for godt og trygt i Letland!!

Foto og tekst Ole Petersen

Den lettiske Ambassade inviterede til film, »Soviet Milk« i Cinemateket. Her ses forfatter Nora Ikstena, Program Direktør Rasmus Brendstrup, Vera Skvirskaja KU, Den lettiske Ambassadør Inga Skujina. Foto Hasse Ferrold

Modermælk

af Per Nielsen

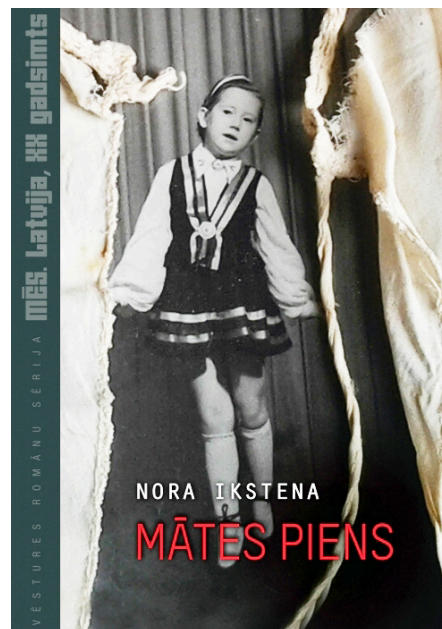

Forsiden på den danske udgave af *Modermælk* er designet af den unge danske kunstner Anton Ian Nielsen.

Den 19. november – dagen efter Letlands uafhængighedsdag – dannede Cinemateket i København rammen om en særlig begivenhed. Den verdensberømte lettiske forfatter Nora Ikstena var på besøg i anledning af, at hendes succesroman "Mātes piens", udkom på dansk med titlen "Modermælk", udgivet af forlaget Multivers. Ved samme lejlighed viste Cinemateket den spritnye lettiske filmatisering af "Mātes piens" (med engelske undertekster). For en fyldt biografsal, med antropologen Vera Skvirskaja som moderator, fortalte Nora Ikstena om sin bog og filmen. Herefter blev filmen vist. Efter filmen holdt forlaget og Cinemateket en reception i samarbejde med Letlands ambassade. Man kunne erhverve sig et signeret eksemplar af bogen og få en snak med forfatteren, og ambassaden bød på mousserende rabarbervin – en lettisk specialitet fra Abavas¹ i Kurzeme.

Nora Ikstena er en af Letlands meget markante og mest læste nulevende forfattere. Nora Ikstena er født i Rīga den 15. oktober 1969, moderen var læge og faderen ingeniør. Efter at have gennemført et studie i filologi ved Letlands Universitet (1987-1992) tog Nora Ikstena til USA for at læse engelsk sprog og litteratur ved Columbia University, Missouri (1994-1995). Herefter vendte hun tilbage til Letland for at skrive. Hendes debutroman "Dzīves svinēšana" fra 1998 udkom på dansk i 2001 under titlen "Livets fest", oversat af Karsten

¹ I området omkring Abavas-floden har man specialiseret sig i frugtvine. Abavas vingård er absolut værd at stifte bekendtskab med: <https://www.abavas.lv/en/collections/champagne>

Omslaget på den originale lettiske udgave af "Mātes piens"

Lomholt. Nora Ikstena har skrevet mere end tyve bøger i mange forskellige genrer, romaner, novellesamlinger, biografier og essays. Den delvist selvbiografiske roman "Mātes piens" (Modermælk) fra 2015 blev hendes store internationale gennembrud. Bogen er nu oversat til omkring 30 sprog – senest er en færøske udgave på vej i trykken.

"Modermælk" er fortællingen om tre lettiske kvinder fra

samme familie – en bedstemor, en mor og en datter – tre generationers liv, tanker og oplevelser i den historiske periode, hvor Letland var en republik i Sovjetunionen. Det er en stærkt politisk roman, samtidig er det en fortælling med mange lag, hvor man især får en nådesløs indsigt i, hvad der sker med mennesker, der gennem flere generationer må leve i et demoraliserende og undertrykkende samfundssystem, hvor frihed, lighed og broderskab er idealet; men virkeligheden det stik modsatte. De tre hovedpersoner har ingen navne, men omtales blot som bedstemor, mor eller datter. Det er der gode grunde til. For selv om rammen for romanen er en konkret periode i Letlands historie, kunne fortællingen lige så godt folde sig ud et hvilket som helst andet sted i verden, hvor den personlige frihed undertrykkes af en fremmed magt eller et politisk system. Det er en barsk historie om bedstemoderens resignation over for systemet, om moderens kamp både med systemet og sine egne indre dæmoner, og om datterens betingelsesløse kærlighed til moderen og bedstemoderen – sidst men ikke mindst en fortælling om kampen for at overleve som menneske i et komplekst, korruperende og

degenerende samfund.

Romanen begynder helt konkret den 15. oktober 1969 (Nora Ikstenas egen fødselsdag!), hvor datteren kommer til verden i Riga. Men straks efter fødslen forsvinder moderen i flere dage og bedstemoderen må tage sig af barnet.

Jeg forsvandt i dagevis for at slippe for at amme mit barn. Min mælk var bitter, det var uvidenhedens og ødelæggelsens mælk. Jeg skånedes mit barn for den.

Moderen, som er en ekstremt dygtig og højt begavet læge, ønsker ikke, at hendes nyfødte skal blive et *гомо советикус* (= homo sovjeticus) et sovjetmenneske, der får systemet ind med modernmælken. I Cinemateket fortalte Nora Ikstena, at romanen havde været længe undervejs, men ideen til den endelige form fik hun først, da hun flyttede ind i sin bedstemors hus i 2014.

Romanen har ret beset to startdatoer. Den anden er den 22. oktober 1944, hvor moderen blev født på et hospital i Riga. Byen var kort forinden, den 13. oktober, blevet befriet af Den Røde Hær efter flere års nazistisk besættelse, og sovjetstyret fra 1940-41 blev genindført. Herefter fortæller de to kvinder, moderen og datteren, på skift hver deres historie, mens bedstemoderen er den samlende baggrundsfigur, der danner rammen for fortællingen. Romanen er fuld af metaforer, der tegner knivskarpe billeder af sovjettidens vilkår for almindelige tænkende mennesker. En af de virkelig barske metaforer er i det afsnit, hvor datteren har fået en hamster. Kort fortalt, hamsteren Bambi ender med at æde sin egen unge for efterfølgende selv at dø. Det fører til følgende ordveksling

Den engelske udgave er den eneste, hvor man har valgt ikke at oversætte originaltitlen direkte, men ændret den til "Soviet Milk". Det engelske forlag mente ikke, at "Modermælk" var en salgbar titel

mellem mor og datter:

Hvad skete der, spurgte mor.

Han åd sin unge og døde bagefter af længsel efter frihed, sagde jeg.

En modig hamster, sagde mor.

Moderen mente, at Bambi havde skånet sin unge for et liv i fangeskab.

"Modermælk" er en kompleks fortælling, fordi Sovjetletland var et komplekst samfund. En tidsperiode, der strakte sig over godt 50 år. Et splittet samfund, dels fordi der ikke var udsigt til forandring, mange letter flød derfor med strømmen og blev en del af det sovjetiske system, dels fordi Letland som følge af en voldsom industrialisering i 1950'erne og 1960'erne oplevede en massiv indvandring af broderfolk fra andre sovjetrepublikker.

I Sovjetunionen var man ét folk, det fælles sprog var russisk og den fælles fjende var det kapitalistiske Vesten, som udgjorde en konkret trussel med faren for atomkrig. Enhver tendens til nationalisme blev der slået hårdt ned på. Datteren oplever det, da hendes elskede lærer Blüms pludselig forsvinder og hun selv havner i et forhør, hvor alvorlige mænd i mørke jakkesæt udspørger hende om lærerens upassende adfærd.

Til sidst føler hun sig presset til at skrive under på, at Blüms har undervist sine elever i emner, der var uden for pensum. Lærer Blüms havde dannet en kulturhistoriegruppe, hvor eleverne efter skoletid bl.a. læste digte af unge lettiske digtere. Poesien var et frirum, hvor digterne mellem linjerne kunne sige sandheden om systemet og i tågede metaforer drømme om et frit Letland. Derfor blev poesi meget populært i sovjettidens Letland. Senere finder datteren ud af, at det er en af kammeraterne fra gruppen, der har stukket Blüms. Sådan var det sovjetiske samfund også. Man kunne aldrig være sikker på, at man kunne tale frit. Der var stikkere og KGB-agenter overalt – og bare det, at man stoppede op og kiggede lidt for længe på frihedsmonumentet fra Letlands uafhængighedstid, betød arrestation og forhør. I heldigste fald slap man med det.

Fortællingen slutter helt præcist om aftenen 9. november 1989, hvor Berlinmuren falder. Nu er der lys for enden af den mørke tunnel! To år senere er Letland igen en selvstændig demokratisk stat.

”Modermælk” er glimrende oversat af Kristīne Skarbinika Pedersen. Jeg selv har i al beskedenhed haft æren af at læse korrektur på teksten samt gendigte de citater fra digte og sange, som er i bogen. Kristīne og jeg havde i oversættelsesprocessen tilføjet en række noter, ment som en hjælp til den danske læser, der sandsynligvis ikke er så velbevandret i lettisk kultur og historie endsige den tids sovjetiske termer. For eksempel kan det for en dansk læser være svært at forestille sig, at der på offentlige steder var opstillet automater, hvor man for nogle få kopek kunne købe et glas saftvand, mens almindeligt vand var gratis. Man skulle bruge et fælles vandglas. Mange mødre forbød derfor deres børn at benytte tilbuddet, fordi det var uhygiejnisk.

Men så en eftermiddag kom der en oppustet mand til mig henne ved avis kiosken i nærheden af skolen, hvor der stod en automat med kildevand, som det på det strengeste var forbudt at drikke af, men det var netop det, man allermost havde lyst til, og manden sagde, at han var min far. Jeg løb skrigende derfra og grædende kom jeg hjem, og der stod min mor bleg som et lagen. Han var ikke død, han var vendt tilbage.

Det var den mand, som bedstemoderen mange år tidligere havde taget en ulykkelig afsked med på Šķirotava Station.

De slog ham, førte ham væk, jeg ledte efter ham i tre dage,

Nora Ikstena fortæller om bog og film i Cinemateket. Foto: P. Nielsen.

inden jeg fandt ham på Šķirotava station i en kreaturvogn med tremmer. Dækket med sår, svækket, rakte han sin hånd ud til mig igennem tremmerne og holdt den fast, men så kom vagten og slog ham over hånden med geværløbet og ramte også mig. Derefter har jeg intet hørt fra ham. Ingen besked. Intet. Indtil der kom et menneske langvejs fra med en besked om, at han var død.

Her kan en dansk læser næppe vide, at det er den rangerstation i Letland, hvor folk under de store massedeportationer i 1941 og 1949 blev samlet og sendt videre til Sibirien og at over 100.000 mennesker fra de tre baltiske lande blev deporteret til Sibirien. Mange af dem vendte aldrig hjem igen. Men forlaget valgte at skrotte noterne. Det gør egentlig ikke noget, for fortællingen er så stærk, at den også uden noter rammer lige i solar og plexus. De læsere, der ønsker at dykke dybere ned i detaljerne – og detaljer er der rigtig mange af i romanen – må selv søge yderligere information.

Dét, som gør ”Modermælk” til stor litteratur, er, at den ikke bare er en roman, der vil gøre op med en svær periode i Letlands historie, men at fortællingen fungerer på alle niveauer. Historien om datteren, moren og bedstemoren og deres indbyrdes relationer er i sig selv menneskeligt gribende og troværdig.

Desværre blev den lettiske filmatisering af ”Mātes piens”, instrueret af Inara Kolmane kun vist i Cinemateket ganske få gange. Det er ellers en god film, grænsende til absurd teater og med smuk filmmusik komponeret af den unge lettiske komponist Raimonds Tiguls. Hovedrollerne spilles indlevende, de blev spillet af Maija Doveika (moderen i den modne alder) og Rūta Kronberga (datteren). Det er overraskende, hvor godt det er lykkedes at genskabe sovjettidens interiør og miljø. Det eneste jeg ikke kunne fornemme, var den specielle sure lugt i sovjettidens opgange; men det kan nu også være det samme. Til forskel fra bogen, har hovedpersonerne i filmen navne, moderen hedder Astra og datteren Nora. Selvfølgelig er der mange ting i romanen, som man af den ene eller anden grund har måttet udelade i filmen. En enkelt scene er dog efter min mening omskrevet lidt uheldigt. I bogen er kulturhistorie-

gruppen på tur med lærer Blüms til Eremitagemuseet i Leningrad, hvor datteren pludselig besvimer foran maleriet Ночное (Nat, også kaldet Måneskinsnat på Dnypro), malet i 1905-1908 af den ukrainske maler Arkhip Kuindzhi (1841-1910). Et stort lærred på 107x169 cm. Et utroligt smukt maleri, som simpelthen overvælder datteren med sin skønhed. Men i filmen er kulturhistoriegruppen på kunstmuseet i Riga, hvor datteren besvimer foran et maleri, som jeg aldrig har set før; men det kunne godt ligne et værk af den lettiske maler Kārlis Padegs (1911-1940) – en madonna med gasmaske. I stedet for en scene med reference til sovjettidens manglende sans for æstetik, får vi her en scene med reference til den kolde krig og det gennemmilitariserede sovjetsamfund. Nora Ikstena fortalte, at hun faktisk havde fået tilbudt at skrive drejebogen til filmen, men hun sagde pænt nej tak. Instruktøren havde dog fået hende overtalt til, ligesom Alfred Hitchcock, at medvirke i filmen. Nora Ikstena er at finde som en del af folkemængden i den scene i slutningen af filmen, hvor der er en stor demonstration foran frihedsmonumentet i Riga.

Det er en glimrende film; men bogen er altså bedre. Romanen rummer så vidunderligt meget, at jeg vil undlade at afsløre mere af handlingen her. Læs selv!

Titel: Modermælk
 Forfatter: Nora Ikstena
 Oversætter: Kristine Skarbinika Pedersen
 Udgiver: Forlaget Multivers
 Antal sider: 182
 Pris: 250 kr.

*Per Nielsen, Nora Ikstena
 og Kristine Skarbinika
 Pedersen.*

Foto: Martin Pedersen.

Letland genbesøgt

Af Niels-Erik Jørgensen

I den sidste uge af september opstod pludselig muligheden for at realisere et ønske, som havde rumsteret længe - at genbesøge Letland.

Jeg var i Letland for første - og indtil nu eneste - gang i midten af 1990-erne, dvs. få år efter Sovjetunionens opløsning og før medlemskabet af EU. Den gang på en privat arrangeret grupperejse. Denne gang på en studietur arrangeret af NGO-Netværket for internationalt projektarbejde. En rejse med fokus på "bæredygtige aktiviteter i det lettiske civilsamfund". Vi var i alt 8 deltagere - en broget flok med meget forskellige baggrunde, men med en fælles tilgang båret af åbenhed, nysgerrighed og videbegær.

Formålet med studieturen, som var støttet af Erasmus+ programmet, var at udveksle erfaringer imellem indbyggere i

EU-lande mht. bæredygtighed, særligt i forhold til sociale og "grønne" dimensioner. Rammen var 1½ dag med rundvisning i Riga, herunder besøg på den danske ambassade og møde med den nyligt tiltrådte ambassadør, Morten Jespersen, besøg på Det danske Kulturinstitut og på et par museer. Herefter 4 dage med ophold på Rite Højskole og besøg på virksomheder, museer og institutioner i lokalområdet.

Jolanta Kovnacka med billede af sin bedstemor, Alida

At drive en virksomhed

At rejse ud er at få sat perspektiv på sin egen hjemlige hverdag - at forstå sig selv i forhold til sin omverden - et dannelsesprojekt.

Vi besøgte Jolanta Kovnacka, som driver en enkeltmandsvirksomhed, "Alida" hvor hun primært producerer økologisk kaffeerstatning baseret på egne produkter, som cikorie, roe, gulerod, agern og hamp efter inspiration og opskrifter fra hendes bedstemor (som hed Alida).

Produktudvalget fra Alida

Dagen efter mødte vi ægteparret Monica Pavlovica og Bronislavs Pavlovis. De producerer årligt ca. 2 tons økologisk honning på deres lille sted, som må være et sandt (og meget hjemmebygget) paradis at være barnebarn i.

Kort derfra besøgte vi gården Caidani. En landbrugsejendom med en stor moderne malkekvægbesætning, hvor hovedparten af mælken går til konsum, men hvor Aija Leite samtidigt står for produktionen af en række forskellige friskoste.

Alle møderne satte tanker i gang om vilkårene for at skabe små lokale virksomheder - også i Danmark. Her kender vi ganske vist også til små honningproducenter (som har det svært i konkurrence med import fra udlandet), mikrobryggerier, gårdmejerier med produktion af specialoste og små ejendomme med salg af jordbær og nye kartofler fra vejboeder, men jeg har intet kendskab til eksistensen af "containervirksomheder" af den type, som vi mødte flere steder på vores tur, hvor man formår at bygge en mikrovirksomhed op i en skibscontainer. Hvori ligger forskellen? Mangler vi som danskere interessen for produkterne - og dermed den nødvendige afsætning? Eller handler det om rammerne for at drive virksomhed i form af udmøntningen af EU-støtteordninger,

Monica tapper honning på glas

fødevarerkontrol, regnskabskrav, arbejdsmarkedslovgivning osv.?

Skal vi bevare livet på landet, i Danmark såvel som i Letland, og ikke mindst mangfoldigheden på landet, hvor der er plads til såvel den moderne malkekvægbesætning som den lille kaffeerstatningsproducent, er det vigtigt, at vores samfund skaber gode rammer. Vores besøg levnede desværre ikke tid til at høre nærmere om hvordan rammevilkårene for iværksætterier og virksomhedsdrift blev oplevet af de forskellige ejere. Det kunne have været interessant at sammenligne med danske forhold.

At drive et landdistrikt

Set i lyset af de ca. 25 år, der er gået siden mit første besøg, var forskellene imellem by og land blevet meget iøjnefaldende. I Riga står de fleste huse gennemrenoverede. Anderledes var det, da vi kom sydpå til landområdet. Her blev det tydeligt, at økonomien og udviklingen ligger i byerne, medens landdistrik-

Aija Leite og hendes datter byder på hjemmelavet friskost og andre mælkeprodukter

terne kæmper for at opretholde omsætningen. Man mærker viljen til, at det skal lykkes at bevare et liv i landdistrikterne i form af velholdte haver og parker, fastholdelse af lokale museer og vilje til at kæmpe for sit lokalområde. Men man mærker også udfordringen. Helt konkret kom den til udtryk da vi besøgte det lokale bibliotek og borgercenter, hvor vi hørte om områdets historie. Bibliotekarens søn, der gik i 9. klasse, fortalte på engelsk, og han fulgte med os rundt på en lille spadseretur i byen. På spørgsmålet om hvilke tanker, han gjorde sig mht. uddannelse, svarede han uden tøven, at han ville være brandmand. På det følgende spørgsmål, om han forestillede sig at blive boende i lokalområdet, var svaret derimod tøvende og usikkert. Overordnet set satte mødet med lokalområdet mange tanker i gang om parallellerne til Danmark, hvor vi jo også mange steder kan finde kommuner, som kæmper med fraflytning, nedlagte forretninger, lukkede skoler og kondemnerede bygninger. Hvad er vores danske svar på den udfordring?

At drive et fællesskab

I Nereta besøgte vi den evangelisk-lutherske kirke. Lige indenfor i kirken lå en lille brochure om kirken - på dansk! Det hænger sammen med, at der fra 1992 og frem til januar i år har eksisteret et venskabssamarbejde mellem kirkerne i Valby og kirken i Nereta. Det var et medlem af menigheden, der viste

Rundvisning i Nereta kirke. Den gamle klokke var blevet ramt af en granat under krigen. Den nye klokke, der anes til venstre i billedet, er støbt i Aalborg og doneret af menighederne i Valby.

os rundt. Ikke præsten, ikke kirketjeneren, ikke ... - nej, bare et medlem af menigheden. "Vi fordele opgaverne imellem os" - lød forklaringen. For det er, hvad man må gøre, når menig-

heden er på 150 medlemmer: fordele opgaverne mellem sig. Med en deltagelse på 40-50 medlemmer ved en alm. søndagsgudstjeneste giver det en fremmødeprocent, som det nok er de færreste danske sogne, der kan hamle op med. Som medlem betaler man 15€ pr. år. Når man, som jeg, er ansat i folkekirken, sætter et sådant møde i høj grad vores egen danske virkelighed i perspektiv. Hos os kæmper en del sogne med at finde det nødvendige antal mennesker til at samle et menighedsråd, mens kirkeskatten sikrer, at der ikke skal kæmpes for at skaffe midler til vedligehold og aflønning af medarbejdere. På den måde står kirken vel vedligeholdt og klar med administration, præst, organist, kirkesanger, lys og

varme, når vi har brug for den ved livets omdrejningspunkter. Det ville den ikke gøre i Nereta, hvis det ikke var fordi, der er mennesker, der lægger deres engagement i, at den skal eksistere.

Jeg vidste det jo godt i forvejen. - At idrætsforeninger, lokal-demokrati, frie skoler, menighedsarbejde og mange andre ting alt sammen kun eksisterer, fordi der er mennesker, som lægger deres engagement i at understøtte det. Men igennem besøgene i Letland blev det tydeliggjort, hvordan et civilsamfund skabes "nede fra". Det blev tydeligt, hvor privilegerede vi er i Danmark, når foreningsliv, kirkeliv, fritidsliv og mange andre aktiviteter understøttes med statslige og kommunale midler. Men også hvor sårbare vi er, hvis understøttelsen bliver en sovepude, som får os til at glemme nødvendigheden af det personlige engagement, nødvendigheden af at "melde sig ind i" og deltage i folkelige fællesskaber. Hvis ingen vil være spejderleder, fodboldtræner eller sidde i foreningsbestyrelse, så forsvinder sammenhængskraften. Som sagt, det vidste vi jo godt i forvejen. Men ligesom vi løbende må fastholde os selv og nye generationer på f.eks. ideerne om demokrati, ytringsfrihed og lighed for loven, hvis vi ikke skal risikere at miste de værdier igen, så må vi også fastholde os selv på - og lære nye generationer - at fællesskab og sammenhængskraft hverken er en grundlæggende rettighed eller en selvfølge. Det er derimod noget vi til stadighed må arbejde for at fastholde og udvikle, hvis vi ikke skal miste det.

Jeg har ikke en dyb indsigt i lettiske politiske og økonomiske forhold. Men set med mine lægmandsøjne er der sket en bemærkelsesværdig udvikling i de 25 år, der er gået siden mit første besøg. En økonomisk fremgang, som dog også har sine omkostninger, idet det ikke er alle, der har fået lige stor del i væksten. En langt større åbenhed og tro på fremtiden, som kommer til udtryk igennem tonefaldet og lyset i øjnene på mange af de mennesker, vi mødte på vores vej. En selvbevidsthed og vilje til at stå sammen, som både kommer til udtryk i de lokale initiativer og f.eks. igennem de talrige ukrainske flag, der mødte os overalt. Bevidstheden om truslen fra Rusland var overraskende nærværende. Det er også min oplevelse, at vi

mærkede udfordringen, som så hurtige forandringer medfører, når man som befolkning skal kunne følge med i udviklingen - på det konkrete og økonomiske plan, men ikke mindst på det mentale plan. Men hvordan håndterer vi som danskere de tilsvarende udfordringer hos os selv? - Også det danske samfund har undergået - og undergår - store forandringer, hvor uddannelser, virksomheder, den økonomiske aktivitet rykker mod de større byer, og hvor vi er i gang med en hastig omstilling til vedvarende energi. (En omstilling som helst ikke må koste noget i kroner og ører for den enkelte, men som unægteligt har omkostninger i form af f.eks. et stærkt forandret landskab.) Hvordan sikrer vi i Danmark bæredygtige fællesskaber og virksomheder, og hvordan styrker vi det personlige ansvar og engagement i forhold til fællesskabet? Det er altså udfordringer, som vi deler med letterne, og det er altså udfordringer, som træder tydeligere frem, når man kommer på genvisit efter 25 år.

Mosteri - indrettet i en skibscontainer.

Foto og tekst af Niels-Erik Jørgensen som er uddannet fra

Den frie Lærerskole i Ollerup og har virket som efterskolelærer.

I dag er han kirketjener i folkekirken.

Ambassadør Inga Skujina taler i anledning af Letlands Nationaldag i Den sorte Diamant.

Foto: Hasse Ferrold.

Dansk Verdensmand i Riga:

Niels Peter Anton Bornholdt

Af Esben Kalhøj

Er Niels Peter Anton Bornholdt den mest indflydelsesrige og mægtigste dansker der har levet i Riga nogensinde? Efter at have gennemgået hundredevis af notitser og artikler i hovedsageligt tysksprogede aviser udgivet i Riga fra 1870erne og frem til 1920-erne er jeg tilbøjelig til at sige at det er han.

Samtidig er han ligeledes en dansker som man hjemme i Danmark ikke har hørt meget til, hvis noget overhovedet. Dette er noget besynderligt, eftersom han ikke bare var en indflydelsesrig og mægtig person i lokale kredse her i Letland, men også på et internationalt plan i danske, balttyske, amerikanske, britiske og russiske kredse.

I stedet er han endt glemt og begravet på en kirkegård i Riga uden stort monument og gravsten som jo ellers er forundt andre af den tids store erhvervsmand som Tietgen og H.N. Andersen. To store danske personligheder med bedrifter som jeg mener Bornholdts bedrifter sagtens kan sammenlignes med. Både Tietgen og H.N Andersen kunne Bornholdt iøvrigt også kalde for forretningspartnere igennem flere år.

Som en dansk avis skrev i forbindelse med Bornholdts 70års fødselsdag så var han en "Verdensmand", "En af Danmarks sønner i det fremmede der har gjort sit land ære" og "en Pionér og Banebryder".

Erhvervsmanden Bornholdt

Niels Peter Anton Bornholdt blev født i Hjørring den 3. april 1842 og drog som ung mand til England hvor han blev uddannet skibsmægler. Allerede som 30-årig i 1872 ankom han til Riga, hvor han grundlagde virksomheden P. Bornholdts & Co. Han forlod derefter, udover sommerferier, forretningsrejser og en evakuering i 1918, ikke Riga og boede og arbejdede i byen indtil sin død i 1924.

De første år drev han Skibsproviatering fra lokaler i Peldu iela nummer 25 tæt på floden Daugava og skibene der lagde til der. Fra disse lokaler, der dog hurtigt blev for små og blev udvidet med både nummer 24 og nummer 23 i samme gade, solgte han blandt andet linolie, jutesække, blåhvidt og andet til brug i skibsfarten. Ja, selv en papegøje havde han til salg i en annonce i den tysk-sprogede avis "Zeitung für Stadt und Land". Om han også havde klapper til øjene og træben til salg i skibsproviateringsforretningen vides ikke, men et stort udvalg af varer havde han i hvert fald, når man ser importlisterne fra dengang.

Det blev dog jobbet som skibsmægler og skibsagent der blev den store indtægtskilde for Bornholdt og som grundlagde hans formue. Virksomheden voksede sig hurtig stor og allerede i 1878 åbner han kontoret i Liepaja. Lederen af kontoret i Liepaja var iøvrigt i en årrække Jakob Brandt der senere blev direktør i DFDS. Det tætte forhold til DFDS og Tietgen begynder netop i denne periode hvor Bornholdt bliver agent for DFDS i Riga og Liepaja, og senere også i havnene i Ventspils, Tallinn og Skt. Petersborg. Med hans skibsmægler og skibsagent virksomhed sad han i 1898 på 40% af alle de skibe der anløb havnen i Tallinn og mere end 20% af alle skibene i 1899 der anløb den langt større havn i Riga. I samme periode havde han omkring 150 mand i arbejde på sine kontorer.

I 1880erne bliver Bornholdt ligeledes skibsreder da han som en af de største anpartshavere etablerer rederiet "Austra", der specialiserede sig med skibe på langfart til Sydamerika og Asien. Rederiet lukkede dog allerede i 1889 uden at det blev

en succes. Af årsager dertil nævnes det blandt andet at rederiet havde flest sejlskibe i en tid hvor dampskibene tog mere og mere over, og at der blandt de mange anpartshavere var en del stridigheder og for få med viden omkring skibsfart. Bornholdt sidder i den tid blandt andet i bestyrelsen med forretningsmanden Kristaps Bergs, der i dag nok er mest kendt for forretningskvarteret "Bergs Bazar" og Krišjānis Valdemārs der blandt startede Letlands første søfartsskole. Han var ligeledes en del af den lettisk nationale bevægelse "Jaunlatvieši" der arbejdede for at fremme Lettisk Sprog og Kultur i slutningen af 1800-tallet. Så der er ingen tvivl om at Bornholdt ret hurtigt på grund af hans driftighed også blev en del af af samfundets top og omgikkes nogle af de store personligheder i Letland.

Bornholdt skulle dog bliver skibsreder igen og med langt større succes. I 1899 etablerer han Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab med ØK. Med hovedkontor i Liepaja sendte rederiet skibe i rutefart imellem Østersøen og de nykoloniserede russiske områder i Fjernøsten. Her sad Bornholdt i bestyrelsen med en af de andre store danske erhvervsmand fra den tid, nemlig Isak Glückstadt, direktøren for Landmandsbanken. Under 1. verdenskrig og den efterfølgende russiske revolution mistede rederiet en del af sine skibe og hele sin indtægtskilde. ØK overtog alle aktierne og drev virksomheden videre som Baltic-America Line der sejlede store passagerskibe fra Østersøhavnene til New York, stadig med kontor i Liepaja.

Slutningen af 1800 tallet var en meget aktiv periode for Bornholdt, der ikke blot viser at han havde fået skabt sig en formue, men også viser at han ønskede at denne formue skulle arbejde og gøres endnu større. Selvom han nærmede sig de 60 år var der intet der i 1899 tydede på at han skulle på pension i nær fremtid. Udover rederiet etablerede han med forskellige forretningspartere tre andre virksomheder. Savværket "Mercur" der også producerede tønder til skibsfarten, den kemiske fabrik "Glower" samt "Die Rigaer Baugesellschaft". De to sidste virksomheder kan man stadig se arven fra hvis man bevæger sig rundt i Riga. Bygge-

selskabet blev grundlagt på et tidspunkt, hvor Riga oplevede et økonomisk boom som handels- og industriby. Byen havde brudt voldene ned, havde anlagt parker i det gamle voldanlæg og byen voksede hurtigt udenfor de gamle bymure. Da Bornholdt kom til byen havde Riga omkring 100000 indbyggere. Knap 30 år senere var den vokset til 300000, og det fortsatte ind i starten af 1900-tallet. Så der blev bygget og bygget, også af Bornholdts nye byggeselskab. Et fantastisk eksempel på en arv fra byggeselskabet er Brīvības iela 55. En meget smuk Jugendstilbygning afbilledet herunder. Netop det økonomiske boom omkring århundredeskiftet i Riga er årsagen til, at Riga har så mange skønne Jugendstilbygninger. Arkitekt retningen ramte simpelthen Riga lige netop på det tidspunkt hvor byen var velstående og voksede hurtigt.

Hvis man kører videre ud af Brīvības iela, helt ud til Jugla, kan man se den gamle, men forholdsvis nyrenoverede hovedbygning til den kemiske fabrik Glower inde på venstre hånd i nummer 401/403. Efter fabrikken lukkede i 20erne blev bygningerne overtaget af "Rīgas manufaktūra". Det nye århundrede startede som det foregående sluttede nemlig med, at Bornholdt grundlagde endnu en virksomhed, denne gang et større bomulds spinderi og væveri.

At Bornholdt var initiativrig og en iværksætter der så forret-

ningsmuligheder i blandt andet Ruslands kolonisering af Fjernøsten eller i Rigas behov for nye moderne boliger, er der vist ingen tvivl om. Han så ligeledes muligheder i de mange nye teknologiske landvindinger som den tid bød på. I oktober 1882 blev et af Bornholdts skibe losset, som det første i Riga havn, under skæret fra elektrisk lys som skibet selv havde med om bord og producerede strøm til. Kun måneden forinden så det første elværk "dagens lys" med de første 82 abonnemeter i New York. I 1885 fik han kontrakten på at etablere et telefonselskab i Liepaja, og året efter kunne de første ringe til hinanden i Liepaja. Som de første i Kurland, efter man i Riga havde etableret et telefonnet kun fire år tidligere.

Desværre var det ikke kun fremgang og nye forretnings-eventyr i de mere end 50 år Bornholdt drev forretning fra Riga. I sommeren 1914 faldt antallet af skibe drastisk i de baltiske havne og forblev nærmest ikke eksisterende i årene frem til afslutningen på 1. verdenskrig og Bornholdts kasketter som mægler, agent og reder forblev derved også på hattehylden i de år. Da krigen var slut, rasede den russiske revolution og den lettiske uafhængighedskrig var startet, så det var først i løbet af sensommeren 1919 at virksomheden kom i gang igen. Pånær selvfølgelig kontoret i Skt. Petersborg der aldrig blev genåbnet.

Som nævnt i afsnittets begyndelse startede Bornholdt sin virksomhed i lokaler nede i Peldu iela tæt på havnen, men allerede i 1880 åbnede han kontor i Smilšu iela 3. Bygningen fra dengang eksisterer ikke længere, men en bygning der stadig eksisterer er Palasta iela 9 hvor Bornholdt holdt til med sit kontor fra 1900 og frem til sin død. Ejendommen er også kendt som Peter den Stores residens, opført som bolig til zaren når han besøgte Riga.

Samfundsmanden Bornholdt

Netop en så "royal" adresse som denne var måske helt passende, da Bornholdt flere gange bevægede sig i de royale kredse. Ikke bare omgikkes han jævnlige med zarens allerøverste embedsmænd i Riga, vice-guvernøren og guver-

nøren for Vidzeme guvernementet, men han var også gæst ved hoffet i Skt. Petersborg. I marts 1894 kom han i audiens hos Zar Alexander III, og i januar 1898 besøgte han den tidligere danske prinsesse Dagmar, eller Maria Feodorowna som hun var kendt som i Rusland. På det tidspunkt var hun blevet enke og det var i stedet Nikolai II der sad på tronen, og som Bornholdt mødte et par dage senere. Allerede i 1885 var Bornholdt blevet tildelt Stanislav ordenen og sidenhen fik han også den russiske Sankt Anna orden.

Fra hoffet i Danmark modtog han Dannebrog ordenen i 1890 og i Januar 1899 udnævntes han til Etatsråd af den danske konge. En titel der ikke længere var hverken politisk eller rådgivende, men en ren honorær titel. Bornholdt var ikke bare royal men også loyal overfor begge kongehuse. Det kom blandt andet til udtryk ved en stor fest afholdt af Bornholdt på det hedengangne Hotel Skt Petersborg til ære for Christian IXs 25 års regeringsjubilæum og hvor salen var pyntet op med både Dannebrog og Zar-Ruslands sorte gule og hvide flag. Et par år senere var Bornholdt igen vært for en stor fest, denne gang til ære for Zar-parrets sølvbryllup. Ligeså gæstfri og generøs var han i 1913 da panserskibet Herluf Trolle kom på flådebesøg i Riga og skibets officerer sammen med over

200 andre gæster blev inviteret til fest. I et af mindeordene ved Bornholdts død bliver der blandt andet nævnt at han stod for "...glimrende Fester af hvilke der endnu gaar Ry i Baltikum".

Stanislav ordenen af tredje grad blev siden skiftet ud med en af anden grad, formentlig fordi han i 1892 under den store russiske hungersnød arrangerede fødevarehjælp fra USA til havnene i både Liepaja og Riga og derfra videre med jernbanen ned til de ramte områder langs Volga floden. Det gjorde han ikke kun i kapacitet som filantrop, men også som amerikansk konsul i Riga. Et hverv han fik tilbage i 1880 og som han havde i hele 26 år.

Niels Peter Anton Bornholdt var altså meget engageret. Ikke bare i sin virksomhed, men også i samfundet omkring sig, som filantrop og foreningsmand og der var naturligvis også ofte sammenhæng derimellem. Idag ville man vel kalde det for "at netværke". Udover sit hverv som amerikansk konsul, formand for den skandinaviske forening, var Bornholdt også medlem af det Store Gildehus, sad i komitéen for skibsfart under Børsen i Riga, sad i bestyrelsen for Handelstandsforeningen i Liepaja, støttede økonomisk søfartsskolen i Mangaļu, støttede Letlands bidrag til Verdensudstillingen i Paris, etablerede skandinavisk sømandskirke og kirkesal i Liepaja, arrangerede besøg af den danske komponist August Enna og opførelsen af dennes opera "Heksen" på Byteatret (nu Operaen), ja han sad sågar i mange år i bestyrelsen for badeforeningen i Dubulti.

Han var også interesseret og engageret i sport som bestyrelsesmedlem i både Riga Ro Klub og Riga Yacht Klub. Dertil kom at han opdrættede heste, som deltog i løb, både på stranden i Jurmala men også i udlandet, for eksempel i Warszawa med hesten Coronet. I 1913 sponsorerer han en vandrepokal til en fodboldturnering i Riga og samtidig er han vært for et besøg fra Akademisk Boldklub i København. Naturligvis med indkvartering og fest på Hotel Skt. Petersborg. Hvordan det gik rent sportsligt til turneringen har jeg desværre ikke fundet nogle oplysninger om, men Bornholdt

var ligedes engageret i fodboldklubben SV Kaiserwald der i 1913 vandt fodboldligaen i Riga. Senere, efter uafhængigheden, blev klubben et af de stærkeste hold i den lettiske fodboldturnering og blev lettisk mester to gange i 20erne.

Jeg har ikke fundet mange tegn på at Bornholdt var særlig politisk aktiv. Hverken i Danmark eller i Rusland. Man kan sige, at mulighederne derfor heller ikke var så store og da specielt ikke i Rusland. Formentlig var han også i større eller mindre grad tilfreds med tingenes tilstand, så længe der var ro og stabilitet og han havde mulighed for at drive sin virksomhed. Under 1905 revolutionen besøgte en dansk journalist fra avisen "Vestjyllands Social Demokrat" ham på kontoret i Riga, hvor han og hans medarbejdere alle var blevet bevæbnet for at kunne beskytte sig mod de revolutionære. Ligedes havde han sammen med ligesindede oprettet et skyttekorps for at kunne beskytte ejendom og virksomheder mod at blive plyndret og overtaget. Han havde været nødt til, at lukke to fabrikker af frygt for sammenstød imellem strejkende og de der ønskede at arbejde. Der var ingen tvivl om at Bornholdt ønskede at bevare den gældende samfundsorden.

Et andet tegn på politisk engagement kom i februar 1918, hvor de tyske kejserlige tropper havde besat Riga og revolutionen rasede ikke mange kilometer væk fra byen. Her var Bornholdt medunderskriver på en opfordring fra byens købmandsstand om at Riga og Letland skulle knyttets tættere til det tyske Kejserrige. Dette var formentlig også ud fra synspunktet om at bevare den ro og stabilitet som købmændene havde brug for så de kunne drive deres forretninger videre. I al fald var der ingen protester, da der ud fra alt dette kaos

senere opstod et frit og uafhængigt Letland hvor Bornholdt kunne fortsætte sine forretninger.

Som allerede nævnt blev Bornholdt i Riga til sin død kun afbrudt af ferier, forretningsrejser og en enkel evakuering. I starten af den lettiske uafhængighedskrig fik bolsjevikkerne kontrol med Riga. Kort før bolsjevikernes indmarch i Riga blev Bornholdt og andre udlændige evakueret på et Britisk panserskib og han kom derved til Danmark. Efter befrielsen fra bolsjevikkerne i Riga i maj 1919 drog Bornholdt tilbage til Riga, en by der efter fem års krig og revolution led under stor fattigdom og fødevaremangel. Han arrangerede derfor fødevarehjælp med skib fra Danmark som derefter blev uddelt fra kontoret i Palasta iela til alle Skandinavere i Riga. Det er første gang jeg ser en annonce på dansk fra Bornholdt i en af de lokale aviser, og mon ikke det var for at holde fødevareudelingen så hemmelig som muligt i den medtagne by.

Langt størstedelen af Bornholdts samfundsmæssige engagement var altså her i Letland. Dog kan man, hvis man spadserer en tur forbi Marmorkirken i København, også skænke Bornholdt en tanke da han var med til, sammen med Tietgen, at sponsorere færdiggørelsen af kirken. Nationaltidende skriver i anledningen af Bornholdts 80års fødselsdag således: "Når Guldet lyser over København fra Marmorkirkens kuppel så er det Bornholdts værk, og hans navn lyser over landet".

Privatmanden Bornholdt

Niels Peter Anton Bornholdt blev gift med Mary Emily O'Moore Creagh af Cahirbane i Skt. Petersborg året inden de sammen flyttede til Riga. Mary kom fra en indflydelsesrig irsk familie og var søster til General Sir Garrett O'Moore Creagh, den britiske øverstkommanderende i Indien i årene 1909 til 1914.

Den første kendte bolig i Riga var en herskabslejlighed på Basteja bulvāris 6. Idag hedder boulevarden Zigfrīda Annas Meierovica bulvāris og nummer 6 er ikke den samme som dengang. Siden flyttede familien til Nicolai Boulevarden i endnu en herskabslejlighed i nummer 13. Lidt pudsigt hedder gaden i dag Krišjāņa Valdemāra iela, opkaldt efter et af

medlemmerne i den lettisk nationale bevægelse "Jaunlatvieši" og som Bornholdt jo faktisk personligt kendte igennem begges engagement i rederiet "Austra".

Fra starten af 1900-tallet boede han i en stor ejendom på Jura Alunāna iela. Her boede han helt frem til sin død i 1924. Det smukke palæ eksisterer den dag i dag, og huser nu den britiske ambassade. Bornholdt havde derudover et landsted eller sommerbolig i Dubulti. I hvert fald indtil østfronten og kampene under 1. verdenskrig nærmede sig Jurmala og boligen blev ødelagt af kampene.

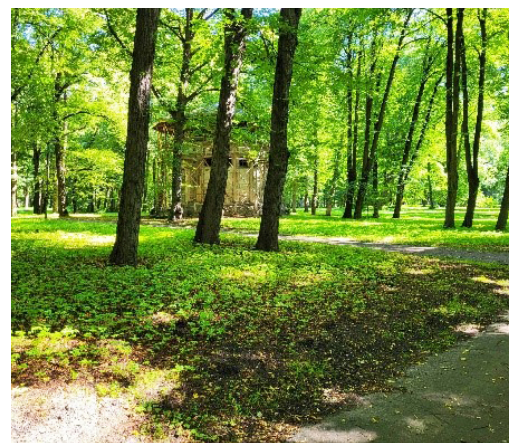
Familien Bornholdt drog også på ferier i Danmark. Blandt andet til Nordsjælland hvor Bornholdt ejede ejendommen Taarnhøj ved Helsingør. Derudover købte han godset Løvenholm på Djursland i 1901 som han også nød at komme på indtil den blev solgt videre i 1918.

Det var netop undervejs på en rejse til Løvenholm at hustruen Mary døde på et privathospital i Hamborg i 1910. De fik to børn. Datteren Vera Lalitia Bornholdt der blev gift med den danske generalkonsul i Skt. Petersborg og sønnen Magnus Creagh-Bornholdt. Sønnen blev medejer af firmaet i 1910 og overtog P. Bornholdt & Co. efter faderens død. Magnus var født i Riga og drev virksomheden videre helt frem til 1940 hvor firmaet blev opløst, aktiver nationaliseret og forretningsgrundlaget forsvandt.

Netop denne grumme skæbne den ellers så store virksomhed led efter Sovjetunionens besættelse af de tre baltiske lande i 1940 og at det netop var her virksomheden var placeret og

havde sine forretninger, er nok hovedårsagerne til, at vi i dag ikke kender til Niels Peter Anton Bornholdt som vi kender til Tietgen, H.N. Andersen eller Isak Glückstadt. Eller i hvert fald har glemt ham, for når man læser mindeordene fra dengang var der ingen tvivl om hvilken kaliber Bornholdt var i sin samtid. Som

Danmarksposten skrev i sit mindeord: "En fremragende Landsmand i Riga".

Bornholdt døde den 17. maj 1924 i Riga og blev den 25 maj begravet på Lielie kapi i Riga. Den store kirkegård hvor mange af Letlands helt store personligheder blev begravet. Blandt andet var hans gamle partner i

"Austra", Krišjānis Valdemārs, også blevet begravet der, og Rigas fremadskuende borgmester George Armitstead i årene 1901-1912 var også begravet her. Endnu en stor personlighed som Bornholdt havde haft kontakt med både forretningsmæssigt og privat.

Desværre fik gravsteder og gravsten lov til at forfalde under kommunisterne, der jo intet havde til overs for Letlands tidligere elite. I bedste fald, for i værste fald og desværre i de fleste tilfælde blev gravstederne plyndret eller simplethen fjernet af myndighederne. Det skete blandt andet for George Armitstead og også for Bornholdt, men hvor den tidligere borgmester har fået sat en ny gravsten op af Rigas kommune, er der intet spor af Bornholdts gravsted andet end ukrudt. For heldigvis har det været muligt at lokalisere gravstedet efter de gamle optegnelser, men altså uden nogen form for gravsted, monument eller mindesmærke. Ærgeligt og trist da Bornholdt i mine øjne har mere end fortjent at blive husket og mindet. Han var helt sikkert en verdensmand, en pionér og banebryder og en af Danmarks sønner i det fremmede der har gjort sit land ære.

Esben Kalhøj, bosiddende i Riga,

Sigulda 08.11.2023

Møde med Ivars Silis

flygtning og grønlandsfarer

Af Holger Pyndt, næstformand

Den 2. oktober 2023 kunne medlemmerne møde Ivars Silis og høre ham berette om sit liv med mange store oplevelser i Grønland i Lutherkirken på Østerbro i København.

I indbydelsen til aftenen stod der:

”Mød manden, der bruger havisen som sin motorvej, tidevandet som almanak og eventyret som ledestjerne”.

Mødet kom i stand i samarbejde mellem Foreningen Danmark-Letland, Dansk-Estisk Forening, Foreningen Norden og NGO Østersø Netværket og 35 deltagere var mødt op for at høre eventyreren fortælle. Indledningsvist optrådte det grønlandske kor Aavaat og det lettiske kor In Corde Meo, hvor sidstnævnte også rundede aftenen af med et par smukke lettiske sange.

Silis seneste bog ”Slædespor – fra mit livs eventyr” var til salg fra forlaget Koustrup – hans 18. bog, hvoraf flere dog er billedbøger. Blandt andre interessante titler er ”Slædesporene flyger til” og ”Slot under vand” (den sidste bog handler om flugten fra Letland under tyskernes invasion).

Det tog ham 10 år at skrive erindringerne, da der skulle luges endog meget godt ud i de mange oplysninger, han havde nedfældet i sine dagbøger. Gys og spænding skal doceres omhyggeligt, som han lærte under den lange skriveproces.

Silis blev født i Letland i 1940, som hurtigt derefter blev indlemmet i USSR. I 1941 angreb Tyskland Sovjetunionen, og

det lykkedes Silis' familie at flygte til Danmark, jf. henvisningen til bogen om dette ovenfor. Han havde på den baggrund forståelse for mindretallenes vilkår – først som uønsket i Letland, senere som flygtning i Danmark, og i Grønland var den lokale befolkning styret af Danmark og de udsendte danskere. Her kunne Silis let sympatisere med grønlænderne.

Silis kom første gang til Grønland i 1964, hvor han fik arbejde som geofysiker under aftjening af værnepligten. Han kom i den forbindelse til Disko bugten – og efter det smukke natursyn var han solgt til stanglakrids.

Efter arbejdet som geofysiker i Nordgrønland, besluttede han at komme i lære hos en ægte grønlandsk fanger i Thule. Det var en hård, men spændende oplevelse, hvor han lærte at respektere naturen og tyde vejrlig, og hvor fejlagtige beslutninger kan koste livet. Ud over at jage på eskimovis, lærte han også at sætte telt op i stormvejr – en nødvendig kunnen hvis stormen kommer pludseligt, og man ikke kan nå at komme i sikkerhed andetsteds.

Hans overordnede ambition med arbejdet i Grønland var at prøve at forstå verden, og hvordan samspillet mellem samfundet og naturen kan optimeres. Som han understregede: Alle hører og ser det samme, men tolker det forskelligt, da man ikke kan lægge sin kulturelle bagage væk.

Silis har været tilknyttet mange interessante projekter – som geofysiker, fotograf, slædefører, kontrollant eller andet. Han var med, da man første gang trak et 3 km langt ”termometer” op af indlandsisen, hvor man havde boret dybt ned. Senere har han arbejdet med projekter finansieret og gennemført af bla. Norge og Canada og internationale institutioner.

Han arbejdede i 10 år med isbjørne, hvilket startede i 1970’erne hvor isbjørnene var en truet dyreart. Der var og er specielt mange isbjørne samlet omkring Svalbard og Kong Karls Ø, hvor skrueisen omkring øen umuliggør landgang. Der er i dag mange isbjørne omkring de beboede steder pga. miljøændringerne. Udviklingen presser isbjørnene til at søge føde ved beboede områder, men truslen imod dem synes i dag mindre end i 1970’erne.

Adskillige gange har Silis været i livsfare, fx da han ved et pludseligt opbrud af isen endte på en stor isflage sammen med 3 andre mænd, en helikopter og en vrissen isbjørn!!

Som fotograf har han udsendt flere bøger med motiver fra livet og naturen i Grønland. Men et billede fra 1980’erne har en speciel historie. Det viser et forelsket grønlandsk par stående i et blomsterhav, hvilket blev brugt som blikfang for at få unge grønlandere til at bruge prævention. På alle hospitaler i Grønland ligger fortsat en æske med gratis kondomer prydet med illustrationen fra 1980’erne. Kvinden på billedet er i mellemtiden blevet overlæge!

Afslutningsvis gennemgik Silis højdepunkter i den grønlandske historie. Han synes herunder ikke, det er særlig fornuftigt at nedsætte en forfatningskommission, så længe Grønland som land ikke har eget forsvar mv. I Thule lærte Silis at bedømme, om skrueisen kan bære eller ej – det kan den efter hans mening ikke vedrørende Grønland som selvstændigt land.

Det var en spændende aften med dejlig musik og gribende fortællinger om et fascinerende liv.

Københavns lettiske kor *In Corde Meo*, dirigeret af Anda Dyrlund-Parbst (foto Peter Fjerring)

Generalforsamling

Indkaldelse til ordinær Generalforsamling i Foreningen Danmark-Letland mandag den 22. april 2024 kl. 19.00 i ”Kulturhuset Kilden«

DAGSORDEN

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Det reviderede regnskab
4. Forslag fra medlemmer (skal jfr. vedtægterne være indsendt skriftligt inden 15.februar)
5. Fastsættelse af kontingent
6. Valg af medlemmer til bestyrelsen for 2 år
7. Valg af suppleanter for 1 år
8. Valg af revisor og revisorsuppleant
9. Eventuelt

Formand Kirsten Gjaldbæk

Vinterhøjskole i Letland

februar 2024

Tænk igen at skulle opleve kridhvid sne, som dæmper lydene, tilfrosne søer med fritidsfiskere og brændeopvarmede stuer. Tidspunktet er hvor vinteren er strengest i februar så man kan regne med Fader Frost.

Stedet er Rite Tautskola ved Niels Bendix Knudsen.

Afgang mandag 5. februar 2024

Hjemkomst lørdag den 10. februar 2024.

Program er lagt for ugen:

Forplejningen er lokal.

Vi tager det første morgenfly fra Kastrup lufthavn mandag den 5. februar. På vej til Rite kører vi omkring Jelgava og ser den netop åbnede udstilling med iskunst. Efter en god frokost også i Jelgava kører vi direkte til Rite Højskole, hvor vi lader os indkvartere.

Prisen afhænger bl.a. af deltagerantal, men forventes ikke at overstige Kr. 5.500, inkl. Flybillet t/r

Sidste frist for tilmelding er den 24. december 2023.

Mange hilsener fra

Niels Bendix, Martin Farup, Aase Lundbye og Inge Vinten

PS. Eventuelle spørgsmål eller forslag til emner, man kunne ønske blev behandlet sendes til Aase Lundbye.

Mail: aaselundbye@gmail.com eller tlf. +45 25 32 04 70.

1. rate DK 2500 betales senest 2. januar 2024 til højskolens konto.

2. rate senest 1. februar 2024 til højskolens konto.

Rites Højskoles konto: nr. 1551 16427640 Danske Bank

Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag
Fly fra Kbhn	Morgenmad 8.30	Morgenmad 8.30	Morgenmad 8.30	Morgenmad 8.30	Morgenmad 8.30
Afg. Kbhn 08.20 Ankomst Riga 10.45	Morgen-gymnastik Morgensang	Udflugt til Daugavpils. Besøg på vokfabrik.	Morgen-gymnastik Morgensang	Morgen-gymnastik Morgensang	Evaluering. Pakning og afgang mod Riga
	Fri indtil frokost Mulighed for gåtur, langrend, shopping osv	Mulighed for besøg på indendørs marked.	Udflugt til Jekabpils omegn. Mulighed for organiseret langrend, slalom eller evt isfiskeri.	Besøg hos en lettisk familie. Mulighed for gåtur, langrend, shopping osv	
Besøg isskulpturer i Jelgava	Frokost 12.00 med efterfølgende siesta	Frokost i Svente – besøg på tank museet på samme sted	Sen frokost	Frokost 12.00 med efterfølgende siesta	
Frokost enten i Jelgava eller undervejs	14.00 Foredrag Letland i dag	Hjem til skolen og afslapning	Langrend ilukste eller ski i Svente	14.00 Foredrag Letland i dag	Afg. Riga 18.50 Ankomst Kbhn 19.20
18.00 Aftensmad	18.00 Aftensmad	18.00 Lille aftensmad	18.00 Lille aftensmad	18.00 Aftensmad fælles lokale letter	
Kaffe og Balzam, Sang	Oplæg og foredrag af Inge Vinten om filmen "Soviet Milk" (bog : Moder-mælk")	Kaffe og Balzam Sang og snak om dagen der er gået	Lettisk film m engelske undertekster "Svingeri"	Lettisk musik, sang, dans og hygge	

Formålet med højskolen er at skabe venskab, udvikling og forståelse mellem Danmark og Letland.

Højskolens hjemmeside er ritestautskola.org/da/

Hvis der er lyst, fyres der op i saunaen på skolen

Ring til Aase for videre information: Aase Lundbye,

Mail: aaselundbye@gmail.com eller tlf. 25 32 04 70.

Bestyrelsen

	Kirsten Gjaldbæk 2700 Brønshøj Formand	3871 1825 Kirsten.gjaldbaek@gmail.com
	Niels Bendix Knudsen Lille Havelsevej 86 3310 Ølsted Næstformand	mobil 4031 2345 nbendix@mail.com
	Dita Schultz 4621 Gadstrup Eventkoordinator, Web supporter.	mobil: 4075 4680 dita. schultz@gmail.com
	Lis Nielsen Rosenlundsvej 8 3650 Ølstykke Redaktør	mobil 2344 4179 Lishazel18@gmail.com
	Holger Pyndt 2700 Brønshøj Næstformand	holger.pyndt@gmail.com mobil 40434603
	Anda Dyrland-Parbst 3000 Helsingør Kasserer og Webmaster	mobil 2016 0963 anda. parbst@gmail.com
	Peter Fjerring 2000 Frederiksberg Suppleant	mobil 2025 1783 peterfjerring@hotmail.com

Foreningen....

Foreningen Danmark-Letlands medlemsblad udsendes til alle medlemmer.

Indlæg og udklip er meget velkomne og sendes til redaktør Lis Nielsen (lishazel18@gmail.com). Vi kan ikke love at bringe alle indlæg, ligesom vi forbeholder os ret til at redigere i det indsendte. Vi ser gerne at artikler på engelsk eller lettisk er oversat når vi modtager dem.

Foreningen Danmark-Letland er stiftet i august 1992 i København af en kreds af private personer med interesse for Letland.

Formålet med foreningen er: På alle måder at styrke og udvikle venskab mellem det lettiske og danske folk, samt oplyse om Letland.

Som medlem af foreningen kan optages enkeltpersoner, husstande, foreninger, virksomheder, kommuner, menigheder, organisationer mv. med interesse for dansk-lettiske relationer.

Foreningen er landsdækkende. De fleste arrangementer finder sted i Københavnsområdet, men der opfordres til lokalt arbejde også andre steder i landet.

Indmeldelse i Foreningen Danmark-Letland sker ved henvendelse/indbetaling til kasserer Anda Dyrland-Parbst.

Foreningens girokonto er: 07 736 54 PS. Der bliver ikke udsendt girokort da det kun bruges af få.

Bankoverførsel via netbank sker til:

Danske Bank, reg. 1551, konto 000 0773 654

Mærk venligst betalingen

"kont årstal navn" (kont 2020 P. Pedersen)

Årskontingent:

Enkeltpersoner	400 kr.
Husstande	400 kr.
Unge under 26 og pensionister	250 kr.
Organisationer m.m.	550 kr.

Nyttige adresser

Letlands Ambassade i Danmark,

Rosbæksvej 17, 2100 København Ø

Tlf. 3927 6000

embassy.denmark@mfa.gov.lv

www.am.gov.lv/copenhagen

Ambassadør Inga Skujina

Ambassadørens sekretær Inese Buike

Den Danske Ambassade i Letland,

Pils iela 11, Lv-1863 Riga, Latvia

Tlf. +371 6722 6210

rixamb@um.dk

www.ambriga.um.dk

Ambassadør Morten Jespersen

Det Danske Kulturinstitut i Riga,

Mūkusalas iela 3, Riga, LV-1423, Letland

Tlf.+371 728 99 94

Tlf.+371 728 82 21

mailto: dki@dki.lv

Leder: Lizaveta Dubinka-Hushcha

Det Danske Kulturinstitut i København

Vartov, Farvergade 27 L, 2. sal, 1463 Kbh K

Adm. direktør Camilla Mordhorst

Tlf.: +45 5219 5116 mail@danishculture.com

Foreningens hjemmeside: www.danmark-letland.dk

Webmaster: Anda Dyrland-Parbst og Dita Schultz

Kode til at se seneste numre af bladet: vairalat

Kalender for 2024

22. April kl. 19 Generalforsamling i Foreningen Danmark-Letland mandag den 22. april 2024 kl. 19.00 i ”Kulturhuset Kilden”, Nygårds Plads 31, Brøndbyøster.
Offentlige transportmuligheder: bus 9A, bus 13 eller S-tog: Brøndbyøster St.
12. Marts Generalforsamling i Østersø NGO netværket i Filipkirken. Indledningsforedrag ved folketingsmedlem Henrik Møller med ansvarsområdet: Nordisk samarbejde og Baltikum.

Jul i Ogra (kilde: XINHUA News)

Det grønlandske kor, Aavaat, synger i Luther Kirken.